

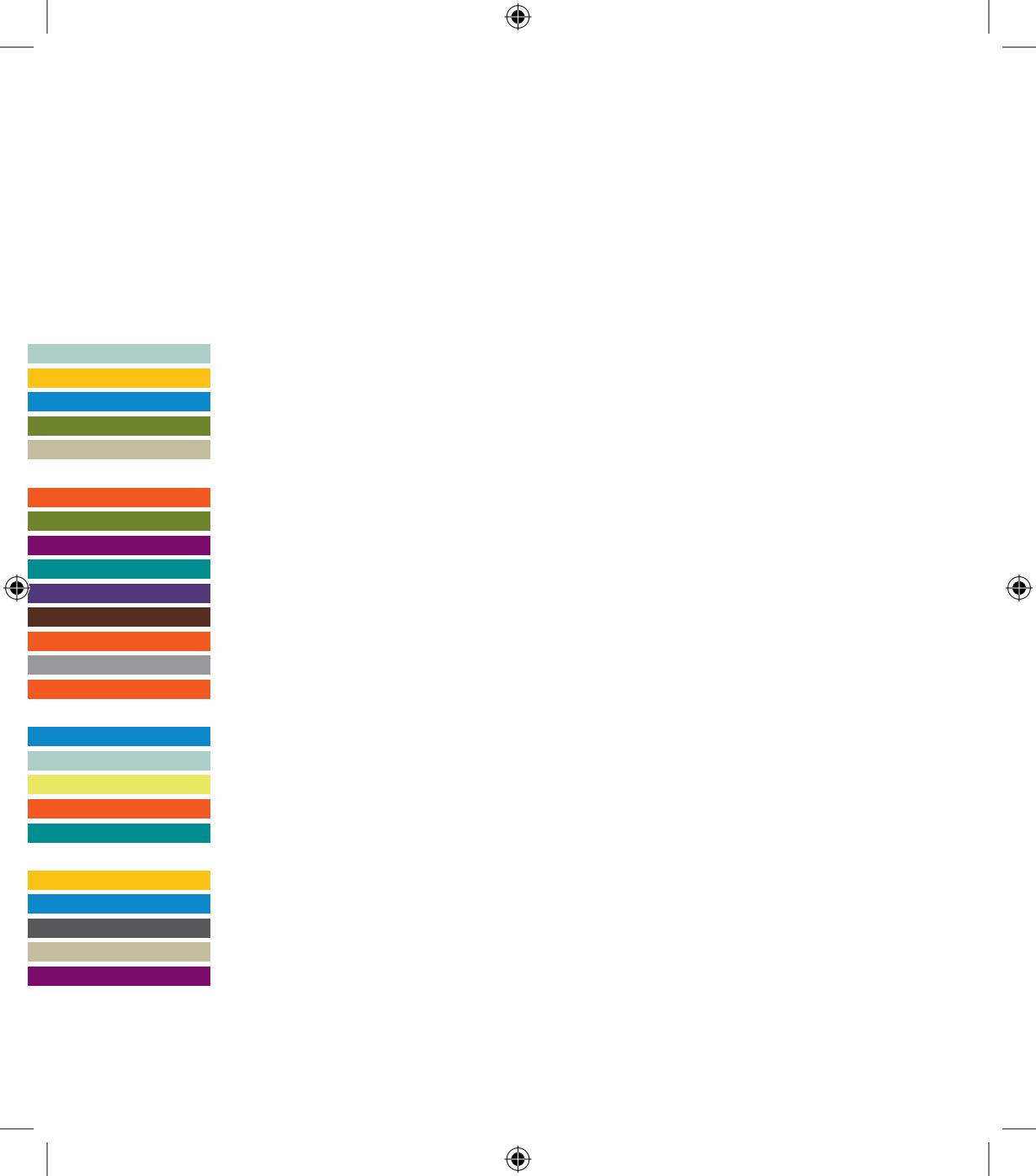

Barne-, ungdoms-
og familielidkatoratet

MAANAVAARJELIMMIE

Maanan bööremossese

MAANAVAARJELIMMIE NÖÖRJESNE

Maanavaarjelimmie edtja viehkiem jih dårjoem vedtedh maanide, noeride jih fuelhkide gosse dåeriesmoerh gåetesne jallh maana jeatjah fåantoej gaavhtan viehkiem daarpesje maanavaarjelimmeste (vuesiehtimmien gaavhtan dåemiedimmiedåeriesmoerh, geeruvevoete). Eejtegh diedtem utnieh sijjen maanide hoksem vedtedh. Men jis eejtegh tjabremine jallh staelhpesne, dellie maanavaarjelimmie edtja viehkiehtidh guktie maanah jih noerh dam hoksem åadtjoeh maam daarpesjeh.

Maanavaarjelimmie edtja hoksedh maanah jih noerh mah tsiehkiej nuelesne jieliminie mah maehtieh skaarine sjötedh dej healsose jih evtiedämman, viehkiem jih hoksem åadtjoeh reaktoe tijjen, jih aaj viehkiehtidh guktie maanah jih noerh jearsoes byjenimmietsiehkieh åadtjoeh.

Maanan bööremossese

Maanavaarjelimmie tjuara vuartasjidh mij lea maanan bööremossese. Muvhten aejkien daate maahta ovvaantosne båetedh eejtegi mieline. Maanavaarjelimmie edtja uvtemes viehkiem jih dårjoem eejtegidie vedtedh guktie dah jijtjh maehtieh hijven hoksealmetjinie årrodh sijjen maanide. Jis daate viehkie ij leah nukie, jallh eejtegi dåeriesmoerh fer stoerre, maahta sjyöhtehke årrodh maanide hiejmen ålkolen biejedh aktem åenebe jallh guhkebe boelhkem.

MIJJIEH STAELHPESNE. MAANAVAARJELIMMIE MAAHTA VIEHKIEHTIDH?

Gaajhkesh maehtieh såemies aejkien jieliedisnie akten geerve jieledetseahkan båetedh, gusnie viehkiem jih dåarjoem daarpesjeh juktie jjtsh maanaj hoksedaerpiesvoeth gorredidh. Daagkeri veajkoej maanavaarjelimmie aktem diedtem åtna fuelhkiem viehkiehtidh.

Jeenjesh tuhtjeh geerve gaskesem vaeltedh maanavaarjelimmiedienesjinie, dan åvteste billieh maanah dejstie vaaltasuvvieh. Hoksem vaeltedh akten maanaj åvteste akte joekoen itjmies sille vaeltedh, dovne maanese jih eejhtegidie. Dan åvteste tjuara joekoen hijven fåantoeh utnedh jis edtja dam darjodh.

Jis datne viehkiem daarpesjh maanavaarjelimmiedienesjistie maahtah ringkedh dan tjeltese gusnie årroeminie jih tjåanghkoem nååhtedidh. Gosse soptestæmman båatah datne sijhth maanavaarjelimmine ektine goerehtalledh mah viehkiedaerpiesvoeth jih dåarjoeh dov fuelhkie daarpesje.

Doh ellen jeanatjommesh mah viehkiem åadtjoeh maanavaarjelimmeste viehkiem gåetesne åadtjoeh guktie maanah jih eejhtegh maehtieh ektesne jieledh. Mijjieg dam gåhtjobe viehkie ráajvarimmie, jih díhte maahta vuesiehtimmien gaavtan årodh:

- raerie jih bïhkedimmie fualhkan
- eejhtegedåehkieh
- dåarjoehæjja
- ekonomeles dåarjoe maanagiertesæjjan
- ekonomeles dåarjoe skuvleeejhtallemeöörnegasse (SEÖ/AKS)
- ekonomeles dåarjoe frijetjijen darjoemidie jallh jeatjah
- viehkie hieljine /guessiegåetie

Gåarede aaj viehkien mietie syökedh
fuelhkievaarjelimmiekontovri luvnie.

Desnie fuelhkieh maehtieh raeriestim-
miem jih soptsestimmieh åadtjodh
aarkebiejjien dâeriesmoeri bijre, jih
gosse tsagkesh, ovvaantoeh jallh
neavroeh fuelhkesne.

40 prosenth gaajhkjiste maanijste mah viehkiem åadtjoejin maa-navaarjelimmeste jaepien 2012 ra-eriem jihbihkediimmiem dåastoejin. 20 prosenth aktem faalenassem åadtjoejin guessiegåetien bijre jih 19 prosenth maanijste ekonomeles därroje råajvarimmieh åadtjoejin. Vielie goh 80 % gaajhkjiste maanijste mejtie maanavaarjelimmie sijhti viehkietidh, jijtjevljehke viehkie-råajvarimmieh dåastoeh. (SSB)

MANNE TJOEPPERDEM AKTEDE MAANESTE MAAM DAMTEM. BYÖREM GASKESEM VAELEDH MAANAVAARJELIMMINE?

Goh tjidtje jallh aehtjie dagke datne billh maanavaarjelimmine gaskesadtedh. Goh maadto-eladtje, kraanna, lohkehtæffa jallh plearoeh datne kanne jueriedisnie jih billh jjjtjemdh sijse pleenteds mísse akt.

Jis ij gaskesadth dellie illedahke maahta sjidtedh maanah jih eejtegh eah dam viehkiem jih dåarjoem åadtjoeh mejtie daarpesjeh, jih mejtie krievenassem utnies laaken mietie.

Aellieh billh dejnie voenges maanavaarjelimmiedienesjinie gaskesadtedh. Ringkh jih soptsesth dov dåeriesmoeren/tjooperdimmien bijre. Faagealmetjh maanavaarjelimmeste maehtieh dutnjeni jijnjh hijven raerieh jih tipsh vedtedh guktie datne maahtah darjodh, jih guktie dah maehtieh datnem jallh dam maanam viehkiehtidh mestie datne tjooperdeminie.

Tuhtjh näake maanavaarjelimmine gaskesadtedh, sosjaalelohkehtæffa, healsoesåjhtere, raeriestæffa jallh jeatjah geerve almetjh maehtieh datnem viehkiehtidh dejnie.

Maahtam tjeakoes åroddh gosse bieljelem?

- Datne maahtah jjitje veeljedh mejtie sijhth tjeakoes åroddh gosse maanavaarjelimmine gaskesadth.
- Datne maahtah veeljedh aamhtesem tjeakoeslaakan bieljelidh, guktie vaallah maanavaarjelimmie jallh eejtedh daejrieh gie bieljeli. Mujhtieh fuelhkie nuepiem åådtje bievnesem vuejnedh, guktiejis datne vuesiehtimmien gaavhtan tjaalah datne lea maanan muahra, dellie maehtieh datnem damtijidh.
- Dastegh ih veeljh tjeakoes åroddh, eejtegh åadtjoeh daejredh gie tjooperdimmiem bieljelamme maanavaarjelæmman.

MIJJ HEANNEDE GOSSE MAANAVAARJELIMMIE AKTEM TJOEPERDIMMIEBİEVNESEM ÅÄDTJE AKTEN MAANAN JALLH FUELHKIEN BİJRE?

Maanavaarjelimmie daamtaj tellefovnem jallh prieviem åådtje gusnie naaken soptseste dah vienhtieh akte maana jallh fuelhkie ij hijven utnied. Mijjieh dam gaåtjobe tjooperdimmievne- se. Maanavaarjelimmie diedtem åtna aktem tjooperdimmievnesem giëhtjedidh, jih vuarjasjih mejtie dah edtjieg aamhtesem guhkiebasse goerehtidh jallh ij.

Dastegh maanavaarjelimmie fåantoem gaavna aamhtesem veelebe goerehtidh, maahta he- annadidh maanavaarjelimmie gaskesem vaalta dejnie mij lea bieljelamme juktie vielie bïevnesh åadtjodh man åvteste dihte lea tjooperdimmievnesem sjise seedteme.

Jeatjah aejkien maanavaarjelimmie ij dam daarpesjh, jih ryöktsth gaskesem vaalta maanan eejtegigujmie juktie aamhtesem veelebe goerehtidh. Dellie maaje eejtegidie böresåvva akten soptsestæmman kontovresne jallh gåetesne. Dastegh maanavaarjelimmie guessine båata eejtegi gåetesne, maanavaarjelimmie voestegh prieviem seedtie jih bieljele satne guessine båata.

Gosse eejtegh maanavaarjelimmiebarkijen gaavnesjeh, bïevnesh åadtjoeh tjooperdimmievne- sen bijre, jih daamtajommes dah åadtjoeh dam jjjtjh lohketh. Mængan dah leah ååd- tjeme vielie daejredh tjooperdimmievnesen bijre, maanavaarjelimmiebarkije jih fuelhkie soptsestieh dan bijre mij lea tjaalasovverme. Daamtaj maanavaarjelimmie aaj sæjhta mubpiejgu- mie soptsestidh mah maanam jih fuelhkiem demtieh, vuesiehtimmien gaavhtan healsoesta- sjovne, maanagierte, skuvle, PP-dïenesje jih plearoeh.

Goerehtimmien tjirrh maanavaarjelimmiedïenesje edtja gaavnehtidh mejtie dah daarpesjeh aamhtesinie guhkiebasse barkedh jallh ij.

EEJHTEGI JÍH EEJHTEGESÆJJASADTJI REAKTAH

Eejtegh mej luvnie maana årroeminie jíh eejtegh mah lissine eejtegediedtem utnieh maanan åvteste, lea paarhte aktene maanavaarjelimmieaamhtesisnie. Jis datne leah paarhte aamhtesisnie dov leah;

- Reakta aamhtesen tjaatsegh vuejnedh
- Reakta maanavaarjelimmien nænnoestimmien laejtedh
- Reakta tjåanghkose båetedh Fylhkenmoenehtsisnie jíh dov mielem aamhtesen bijre jiehtedh
- Reakta namhtah advokateviekem åadtjodh Fylhkenmoenehtseaamhtsesinie jíh reaktaaamhtesinie
- Reakta nænnoestimmieh laejtedh mejtie Fylhkenmoenehtse lea dorjeme jíh dejtie reaktese laejtedh
- Reakta maehtedh maedtedh nænnoestimmie hoksevaeltemen bijre hiejthesåvva

EN:N MAANAKONVENSJOVNE

Konvensjovne vihteste gaajhkh almetjh 18 jaepiej nuelesne leah maanah, jih Maanakonvensjovnen nualan båetieh BARNS

- Gaajhkh maanah lea frijje reakadamme jih seamma aarvoem utnieh.
- Gaajhkh maanah reaktam utnieh nommem jih nasjovnaaliteetem utnedh.
- Gaajhkh maanah reaktam utnieh vaarjelimiem utnedh.
- Gaajhkh maanah reaktam utnieh dam bööremes healsoeviehkiem åadtjodh goh gåarede jih nuekies beapmoe jih jovkemes.
- Gaajhkh maanah reaktam utnieh govlelgidh jih krööhkestamme sjidtedh.
- Gaajhkh maanah reaktam utnieh skuvlesne vaedtsedh.
- Gaajhkh maanah reaktam utnieh stååkedidh, eejehalledh jih liegkedidh.
- Gaajhkh maanah dejtie seamma reaktide utnieh

GUKTIE GASKESEM VAALTAM MAANAVAARJELIMMINE?

Prieviem seedtedh

Datne maahtah aktem tjaaleldh tjooperdimmiebïevnesem påastesne seedtedh gusnie sopt-sesth datne viehkiem daarpesjh jih sijhth latjkoem nååhtedidh maanavaarjelimmine. Maahtah tjaaleldh bïevnesem påastesne seedtedh jis datne tjooperdh aktede maaneste. Dellie tjoerh ånnetji tjaeledh mij dåeriesmoere lea, gién bijre lea jih guktie maanavaarjelimmiedienesje maahta dejnie almetjinie gaskesadtedh.

Ringkedh

Maahtah aaj maanavaarjelimmiedienesjen g  ajkoe ringkedh dennie tjeltesne maana/ noere   rroeminie. Gosse ringkh   adtjoeh soptsestidh aktine mij maanavaarjelimmiedienesjnie barka dan bijre mestie tjooperdh. Dellie maahtah raerih jih tipsh   adtjodh guktie by  rh vielie darjodh. Datne maahtah tjeakoes   rrodh.

Tj  anghkoe

N  h  tedh aktem soptsestimmien. Gellie maanavaarjelimmiedienesjh astoem utnieh raerie- jih bihkedimmiesoptsestimmieh utnedh. Jis datne dam sijhth, ringkh maanavaarjelimmiediene- sjasse dov tjeltesne jih gihtjh mejtie astoem utnieh datnine soptsestidh. Dagkerh soptsestim- mine maahtah dan bijre soptsestidh mestie tjooperdh, jih bihkedimmien   adtjodh maam datne by  rh vielie darjodh. Mahtah aaj aktem almetjem meatan utnedh goh d  arjoe.

DASTEGH DATNE TOELHKEM DAARPESJH, MAAHTAH DAN B  JRE BIRREDH

FUELHKIERAERIE

Aerpievuekien mietie dle maanavaarjelimmie mij muana mij edtja sjugniehtovvedh maanavaar- jelimmieamhtesinie.

Fuelhkieh mah staelhpesne maehtieh aaj viehkiem   adtjodh aktem fuelhkieraeriem tjirrehtidh. Akte fuelhkieraerie lea akte tj  anghkoe gusnie fuelhkie gaavnesje sliektine jih mubpiegjumie mah leah vihkeles maanese. Fuelhkie siemes sj  dta maam dah tuhtjeh b  remes darjodh ihke maana jih fuelhkie edtjeh buerebe   adtjodh jih dam digkiedidh maanavaarjelimmiedienesjinie. Jis datne aktem isvelihke jallh n  ake heannadimmien d    jreme, jallh datne jallh naanjeatjebh datne damth maam akt geerve fuelhkesne d    jroeh - gaskesadth maanavaarjelimmievaep- ne jallh **alarmetellefovne 116 111**

Barne-, ungdoms-
og familielidirektoratet

Påastesijjie

Postboks 2233
3103 Tønsberg

Guessiesijjie

Stensberggaten 27
0170 Oslo

bufdir.no